

Història condensada de Catalunya en la vida d'una senyora d'Arenys

Quim Torra

L'amic Miquel Rubirola m'assabenta de la publicació del llibre *Una senyora de Barcelona*, escrit per Elvira Elias, que és la biografia de la seva mare Emília Cornet. La Sra. Elias és filla del gran Feliu Elias, l'home trinitari: quan feia d'escriptor signava Joan Sacs; quan dibuixava ninots, Apa; i quan pintava, Feliu Elias. Un dels grans homenots del país.

L'any 2009 vaig visitar-la al seu pis, a primera línia de mar d'Arenys. Molt menuda, perfectament arreglada, amb un pentinat recent sortit de la perruqueria. Tenia una cara rodona, molt bella, i el cos una mica inclinat. Portava un vestit i unes sabates de tacó gros. Caminava a poc a poc i un cop va

Feliu Elias

arribar a la seva butaca, s'hi va deixar caure. Naturalment, no vaig pas preguntar-li l'edat.

La Sra. Elias ha escrit les memòries de la seva mare, que van de 1881 a 1946, la vida d'una senyora de Barcelona, llibre d'una finesa extraordinària pel que em comenta en Miquel. Però avui voldria recordar un detall de la seva petita història, la de la senyora d'Arenys, que es fon amb la història de la Catalunya contemporània.

Tenia uns vint-i-tants anys el gener de 1939. El seu pare, escriptor, pintor, crític, un artista total, un dels més grans, no va voler esperar el tuf de podridura del franquisme. La primera parada va ser Olot. Es van allotjar a casa d'en Xavier Nogués, un altre dels grans, que es quedaria. "Era de dretes", m'explica sense malícia. Elvira Elias i la seva família, que ho havien deixat tot, passaren a través dels carrers i les places d'Olot. Una gentada immensa. Però aquesta no va ser aleshores la impressió més dolorosa d'Elvira Elias, sinó el silenci. Tota aquella gentada a la plaça, escalfant-se en petits focs, aquí i allà, amb el coll de l'abric alçat i una manta a l'esquena, tremolant, en silenci. Diu que no l'ha oblidat mai, aquell silenci. Que és un crit que encara algunes nits l'angoixa.

Pi i Sunyer els va recollir i els va portar a Can Perxers. Devien arribar-hi al voltant del dia 28 o 29 de gener. El president Companys encara no havia arribat, però sí tota la resta d'escriptors i intel·lectuals; i el grup de polítics que feien la "ruta" de Rovira i Virgili. Als Elias els van posar al primer pis, la qual cosa volia dir entrar en el selecte grup dels que a la nit disposaven de matalassos. Elvira Elias també coincideix, com han escrit tants, a atribuir a Pau Vila una gran capacitat de lideratge aquells dies. Recordo en Sebastià Gasch en calçotets i la Mercè Rodoreda amb un pijama de setí negre i unes rialles histèriques i sorolloses. "Era insuportable", conclou sense immutarse. Es va fer molt amiga de la família Jordana (anaven amb un noi i una noia de la seva edat) i no pot deixar de riure pensant en les germanes Fabra, tan divertides. "A casa no dèiem cap paraulota. La primera vegada a la meua vida

que vaig sentir "Merda" va ser de llavis de la Carola Fabra". Es va fer amiga de la germana d'en Tísner; després ho seria d'ell, també. "En Tísner no va deixar que m'enyorés."

El dia 31, després d'acomiar-se de Companys, van pujar als vehicles. Ella entrà al bibliobús, amb les Fabra, els Jordana, la Teresa Rovira, en Josep Maria Francès, en Jordi Murià, etc. Fills d'escriptors i intel·lectuals. Van trobar-hi un petit tresor: un formatge de bola (que devia venir de Can Pol de Bescanó). I no van poder resistir la temptació: se'l van menjar en un segon. No recorda res més. El bibliobús no tenia finestres i hi feia molt fred. Quan van arribar al Voló, la primera nit va passar-la en un paller, dormint al mig dels seus amics Jordana.

Mentrestant el seu germà, metge, que es retirava amb l'exèrcit, passant per Martorell va trobar una figura sola a l'estació. No hi havia ningú més a l'andana. Portava un abric fins als peus i la calba no oferia dubtes: era en Francesc Pujols, que esperava el tren. Li va costar al seu germà de convèncer-lo que no en passaria pas cap, però al final el va portar a Barcelona.

Un cop a la Catalunya Nord, els Elias van disgregar-se: el seu germà va marxar a Anglaterra; una germana, a París; i ella i els seus pares van estar-se primer a Ceret, en una casa d'uns amics (que van resultar ser uns col·laboracionistes), després van llogar dues habitacions en un pis de Tolosa (en les altres duess vivien dos militars petainistes). Allà van coincidir amb molts altres exiliats. I jo em vaig emocionar quan em va explicar una anècdota que precisament va viure junt a un humorista català, un home llarg amb un

cap petit, una espècie d'insecte pal molt divertit: l'Àngel Ferran. Era un dia que dinaven junts i intentaven empassar-se una cosa que algú va dir que era cavall. Ferran, després d'intentar tallar aquell tros de carn resseca, va mirar l'Elvira i, seriós, com sempre, clavant-hi la forquilla, va deixar anar: "Carn de cavall..., de cavall d'estàtua."

Van passar-les magres, els Elias. Tant, que ella va decidir tornar a Barcelona. "Quina tristesa, Barcelona!", s'exclama, mirant-me amb uns ulls clars. Devia ser molt guapa, de jove. Manté tota l'elegància i els gestos són educats i delicadament subtils. Es va posar a treballar a El Dique Flotante, fent dibuixos de vestits.

Mentrestant, la guerra arribava al Midi i Feliu Elias era detingut pels gendarmes i internat en un camp de concentració francès durant més d'un any. En va sortir desfet. Tornaria a Barcelona acabada la guerra i de tant en tant quedava amb el seu amic Junceda, a qui li explicava com els franquistes van endur-s'ho tot, de casa seva. Malalt del cor, va morir l'any 1948. I l'oblit el devorà.

Un bibliobús

Elvira va deixar El Dique Flotante i es va col·locar a treballar en el món de la il·lustració per a llibres, on va arribar a ser una professional reconeguda. Es va casar amb un fill d'Arenys, on van anar a viure. "Veu aquest pis? Aquí teníem el jardí de la nostra casa. Era preciós, un jardí romàntic. Era especialment notable una cascada que als seus dos costats tenia dues figuretes de marbre: un Neptú i el Timbaler del Bruc.

Sempre m'ha fet molta gràcia aquesta associació tan peculiar."

Queia la tarda al port d'Arenys quan ens vam acomiadat. El pentinat d'Elvira Elias no s'havia mogut un mil·límetre. I els seus ulls em continuàvem somrient. En tancar la porta, va envair-me la mateixa sensació de pèrdua, de buit, de final d'un somni que tinc sempre que miro enrere en el meu país.

QÜESTIONARI EN PROCÉS

El Procés publica les respostes del professor, críptic, traductor, intel·lectual, l'inclit Jordi Llovet al nostre qüestionari:

- Quin és el tret més original de la teva manera de ser?: Ø
- Què detestes en una persona?: Ø
- Quin és el teu defecte principal?: Ø
- Quin fet històric creus que ha suposat la major desgràcia?: Ø
- A quina ciutat t'agradaria viure?: Ø
- Quin autor clàssic creus que està més sobrevalorat?: Ø
- Quin és el teu heroi/heroïna de ficció preferit?: Ø
- Qui ha estat la figura més revolucionària de tots els temps?: Ø
- Quina obra essencial del cànon està pendent de traduir al català?: Ø
- Com valores la política cultural del nostre país?: Ø
- Què odies per sobre de tot?: Ø
- Què t'ha entusiasmat darrerament?: Ø
- La millor frase?: Ø

